

ни мотиви. Ауторка цитира Џемса Фариса да је "основна функција ових слика и цртежа (...) да истакне и потенцира лепоту тела". За Нубе, људско тело је врхунски и једини уметнички облик, а као такво оно је једини реквизит у одређивању друштвеног статуса.

Књига, *Primarna UMETNOST, Slike na stenama, Slike na telu (Primal Art, Paintings on Rocks, paintings on Bodies)* историчара уметности Наташе Његовановић Ристић, значајан је прилог који доприноси бољем познавању уметности у Африци. Књига је опремљена каталогом пратеће изложбе и релевантним илустрацијама. Недостаје прецизна инфромација о извору илустрација што би у неком другом издању ове вредне књиге свакако требало допунити.

Сенка Ковач

Gordana Gorunović: *Srpska etnologija i marksizam - Naučno delo Špire Kulišića, Etnološka biblioteka knj. 22, Srpski genealoški centar, Beograd 2007, 360 str.*

Многи би се сложили са констатацијом да се кредибилне, уистину оригиналне и стварно корисне студије разликују од оних студија које све то нису по томе што се, бар на први поглед, баве мање актуелним и мање атрактивним тематама, као и по томе што је њихов истраживачки поступак толико доследан, а описи толико детаљни, да је текст незанимљив (читај презахтеван) за површног и/или полузайнтересованог читаоца, односно, незанимљив за сваког изван уског круга људи који се професионално баве датим проблемом. Књига Gordane Gorunović *Srpska etnologija i marksizam: Naučno delo Špire Kulišića*, у издању Етнолошке библиотеке, у формату В6, која садржи 332 странице текста и 15 страница на којима је списак коришћене литературе и извора,

овлаш pregledana, чини се да одговара том опису. Паžљивије читање, међутим, открива да професионално добро урађен посао не мора да буде занимљив само стручњацима.

Ова студија је прерађена и допуњена верзија ауторкине магистарске тезе, и представља оригиналну и јединствену научну студију која се бави историјом српске етнологије, тј. развојем дисциплине у периоду након II светског рата. Тај период Gorunovićeva покушава да расветли преко дешавања у вези са научним делом једног од најконтроверзнијих етнолога у СФРЈ: Špire Kulišićа. Kulišićев рад је занимљив и проблематичан из више разлога, а можда највише због тога што је имао једну ангажовану ноту која га је коштала напредовања у каријери и дискредитације у српским научним круговима. Као што сама ауторка запажа, централно питање Kulišićеве каријере постало је, током периода митске прераде, питање етнogeneze Crnogoraca. Све друго што је урадио остало је по важности, и donekle по оригиналности, далеко иза тога. Очигледно не проценјујући добро (или не марећи) да ли је за то дошао тренутак, и да ли је средина у којој ради и у којој гради каријеру спремна за нова тумачења, ма колико она била оправдана, Kulišić се упустео у авантуру из које се није имао снаге и знања извући. Не улазећи дубље у проблем идеолошких и/или политичких позадина Kulišićеве теорије о етнogenezi Crnogoraca, не можемо ипак рећи да је његов приступ потпуно неутemeljen. Иако није први који је покушао да деконструише crnogorsku историју ван уобичајеног српског етнogeneetskog оквира (пре њега су то већ, мање или више експлицитно и аргументовано покушали и Јагош Јовановић и Savo Brković), Kulišić је узео у обзир све факторе битне за разумевање овог процеса и прилично доследно их подвргао анализи смештајући их у одговарајући контекст. Критичко поновно преиспитивање основних извора на којима се гради историјска конструкција

srpskog porekla Crnogoraca Kulišića je podiglo na nivo istraživača koji ne prihvata okoštale okvire i pokušava da ih prevaziđe pošto su se, po njemu, pokazali kao neadekvatni za razumevanje proučavanog problema. To je od njega stvorilo gotovo kulturnog autora u izvesnim krugovima i, istovremeno, stvorilo je od njega disidenta u krugovima pristalica okvira koji je on pokušao da rastegne. Svakako da od njega ne treba praviti naučnika prevelikog formata, ali ne treba negirati ni uticaj koji je njegovu delo donekle i danas ima. Već sama činjenica da se njime srpski i crnogorski etnolozi toliko dugo bave, ili da ga uzimaju u obzir, dokazuje da njegov doprinos nije beznačajan.

Nema sumnje da je studija Gorunovićeve najobimnija i najstudioznija monografija o jednom etnologu sa ovih prostora, ali i najozbiljnija (možda i jedina) studija o uticaju marksističke ideologije na etnološku misao. Zadatak koji je sebi Gorunovićeve postavila, nije bio nimalo lak. Ona je želela da napravi kritičku analizu Kulišićevog dela, a ne hvalospjev ili rehabilitaciju. Osim toga, pokušala je da analizira konceptualni i ideološki nivo Kulišićevog dela, koji se do sada uglavnom skrivao iza sintagme "evolucionistički marksizam". Možemo reći da je latentni cilj bio da se kombinacijom istorijskog i biografskog metoda izvrši rekonstrukcija modela tradicijskog društva. Ovakva tema, neminovno, podrazumeva da se autor duboko upusti u razmatranje mnogih nerešenih naučnih problema, kao i da bude hroničar jednog doba. Zato izrada ovakvih monografija nikada nije bila naročito privlačan izazov. Neupućeni čitaoci često ovakvu literaturu smatraju neinventivnom, svedoci vremena o kome se piše smatraju je neobjektivnom i nepotpunom, a autor stalno mora balansirati između dve povezane, ali ne i potpuno preklapljene dimenzije: jedne koja se odnosi na život i

ličnost autora, i druge koja se odnosi na njegovo delo. Sve to je Gordana Gorunović, kao mlad i prilično neiskusna istraživač (u trenutku pisanja svoje magistarske teze), morala imati na umu. Sebi je postavila nekoliko ciljeva koja je dostigla u više nego zadovoljavajućoj meri.

Studija je podeljena u tri veće celine: Naučni pristup, Model tradicijskog društva i kulture, i Etnička istorija. U prvoj celini autorka je izvršila pripremu čitaoca za dalja izlaganja tako što je pokušala da predstavi Kulišićevo viđenje etnologije kao nauke, da predstavi izvore njegovih teorijskih orijentacija i odnose prema drugim teorijskim usmerenjima, ukratko, da odredi mesto Kulišića unutar nečega što možemo nazvati "srpskom etnološkom školom", ili da odredi njegove pozicije u odnosu na takvu školu. To je pokušala da uradi u dva koraka: kao prvo, prikazala je procese i orijentacije koji su bili prisutni u našoj etnologiji do snažnijeg upliva marksističkog evolucionizma (antropogeografska škola, nemačka kulturno-istorijska škola, američki difuzionizam, funkcionalizam); kao drugo, prikazala je osnovne postulate i pravce razmišljanja evolucionističko-marksističke doktrine društvenog razvoja. U drugoj celini, autorka se poduhvatila pretresanja Kulišićevog razumevanja ideologije, strukture i geneze konstrukta poznatog pod nazivom "dinarsko rodovsko društvo". Treća celina je, sa stanovišta uticaja koji je Kulišićevo delo imalo i ima, ključni segment studije. Tu se Gorunovićeve susrela sa izazovom da prikaže Kulišićevo viđenje etnogeneze na prostorima bivše SFRJ, sa posebnim osvrtom na etnogenezu Crnogoraca.

Svesna u kojoj meri je ova tema intrigantna, i želeći da bude poštena i prema disciplini i prema kolegama, Gorunovićeve već u predgovoru (Napomena autora), iznosi jedinu (i samo delimično opravdanu) kritiku svoje studije, koja je nastala iz

pera Petra Vlahovića, a koja se odnosi na neupoznatost Gorunovićeve sa jednim neobjavljenim Kulišićevim radom. Idući tragom naučnog disidenta i želeći da prokne u pozadinu njegovih ideja, autorka je nenamerno načela i problem klasifikacije naučnih pristupa, metodologije i karaktera sakupljene građe. Njen rad, u početku zamišljen kao teorijski, polako se sve više oslanjao na lično sakupljenu empirijsku građu: autorka je morala da se bavi i arhivskim radom, i da intervjuiše veliki broj Kulišićevih poznanika i "saboraca" koji su danas rasejani na širokom prostoru (što studiju čini internacionalnom).

Što se zaključaka studije tiče, u prvi plan izbija onaj koji se odnosi na dosadašnju evolucionističko-marskističku kvalifikaciju Kulišićevog rada. Po Gorunovićevoj, Kulišićev marksistički evolucionizam je samo varijanta klasičnog etnološkog evolucionizma, sa ideološkim predznakom. Relativizujući opravdanost klasifikacije Kulišića kao "marksiste", i kritički preispitujući sva njegova naučna dostignuća, Gorunovićeve je uspela da stvori uzoran model za druge studije ove vrste. Prekopavajući obimnu pisanu građu o Kulišiću i njegovom dobu, razgovarajući sa brojnim direktnim i indirektnim svedocima i poznanicima, Gorunovićeve je, na neki način, napravila naučnu verziju "Građanina Kejna"; delo koje se formalno bavi jednim čovekom, a suštinski svima nama. Drugim rečima, to je delo koje ne pokušava da čitaoca jeftino zadovolji senzacionalnim otkrićima i jezgrovitim i konačnim odgovorima, već delo koje nepretenciozno pokreće niz novih pitanja i koje dekonstruiše naš dosadašnji odnos prema datom problemu. Smatram, stoga, da smo ovom knjigom dobili veoma koristan putokaz kako ovakve teme treba obrađivati.

Saša Nedeljković

Vladimir Ribić, *Primenjena antropologija – Razvoj primenjenih antropoloških istraživanja u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama*, Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd, 2007.

Dometi i problemi primenjene antropologije u svetu tema je o kojoj domaća stručna i šira javnost nisu imale prilike da se detaljno informišu na jednom mestu. Knjiga Vladimira Ribića popunjava tu zjapeću prazninu i upoznaje nas, veoma iscrpno, a ujedno na zanimljiv i pristupačan način, sa ovim važnim tokom u razvoju svetske antropologije. Primenjena antropologija vodi čitaoca kroz burnu istoriju angažovanja antropologa i primene njihovih rezultata u zemljama disciplinarnog začetka i najbogatijeg razvoja antropologije – Velikoj Britaniji i SAD.

Kroz poglavlja koja nas, redom, upoznaju sa antropologijom u službi britanskog kolonijalizma, primenama antropologije u američkom kontekstu, idejama akcione antropologije i, konačno, ulogama u okviru međunarodnih razvojnih projekata, saznajemo više o mogućnostima, granicama i etičkim i drugim problemima različitih primena antropološkog znanja i rezultata dobijenih u okviru ove discipline.

U uvodnom poglavlju autor nas upoznaje sa problemima koji okružuju primenjenu antropologiju, kako u smislu njenog poddisciplinarnog određenja, tako i u pogledu njene svrhe i ciljeva. Neki od tih problema su slabije vrednovanje primenjene od, takozvane, čiste teorijske nauke, zatim teškoće pri definisanju specifičnog programa i obuke, s obzirom na različitost mogućih predmeta istraživanja i oblasti angažovanja i, konačno, etički problemi – svakako najznačajniji i najzбудljiviji – koji se tiču interesa kojima primenjena znanja i angažovanja mogu da služe.